

RAPPORT
Flora- en faunaonderzoek
Het Lierdal te Mook en Middelaar
- AM10282 -

Opdrachtgever

Gemeente Mook en Middelaar
Postbus 200
6585 ZK MOOK

Projectnummer

Aeres Milieu projectnummer AM10282

Status rapport

Definitief

Autorisatie

Opsteller rapport:

paraaf datum

Ir. J.P.M. Hovens
F.H.W.H Waaijen
Ir. G. Hovens

16 september 2010

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	3
2. BELEIDSKADER	5
2.1 Inleiding	5
2.2 Vogelrichtlijn	5
2.3 Habitatrichtlijn	5
2.4 Flora- en faunawet.....	5
2.5 Natuurbeschermingswet.....	7
3. WERKWIJZE	9
3.1 Beschrijving van het onderzoeksgebied	9
3.2 Veldinventarisatie	11
4. RESULTATEN INVENTARISATIE	13
4.1 Resultaten beleidsinventarisatie.....	13
4.2 Resultaten veldinventarisatie.....	13
5. BELANGRIJKSTE NATUURWAARDEN	19
5.1 Heischrale vegetatie in het noordoostelijk deel van het onderzoeksgebied	19
5.2 Gras- en weilanden in het zuidwestelijk deel onderzoeksgebied	19
5.3 Kunstmatig ingerichte delen van het onderzoeksgebied	20
6. CONSEQUENTIES VANUIT DE WET- EN REGELGEVING	21
6.1 Flora- en faunawet.....	21
6.2 Overige regelgeving	22
Literatuur	23

1. INLEIDING

In opdracht van de gemeente Mook en Middelaar heeft Aeres Milieu een Flora- en Faunaonderzoek uitgevoerd voor Het Lierdal te Mook en Middelaar. De Gemeente Mook en Middelaar wil in het kader van het nieuw op te stellen bestemmingsplan weten welke bijzondere natuurwaarden er in dit geval voorkomen. Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met Faunaconsult B.V.

Aeres Milieu is gevraagd het volgende aan te geven:

- welke beschermde dieren en planten komen voor in het onderzoeksgebied
- op welke wijze dient er in het nieuwe bestemmingsplan met deze natuurwaarden rekening te worden gehouden
- welke eventuele gevolgen hebben de Vogel- en Habitatrichtlijn, de Natuurbeschermingswet en de EHS voor het bestemmingsplan.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt een beschrijving gegeven van het huidige beleidskader en van de Flora- en faunawet. Hoofdstuk 3 beschrijft het onderzoeksgebied en de werkwijze van de inventarisaties van de natuurwaarden. In hoofdstuk 4 worden de resultaten van de beleids- en veldinventarisaties weergegeven en in hoofdstuk 5 de consequenties die de aanwezige natuurwaarden hebben voor het op te stellen bestemmingsplan. Hoofdstuk 6 behandelt de consequenties van wet- en regelgeving.

2. BELEIDSKADER

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een toelichting gegeven op het natuurbeleid van de diverse overheden, dat van belang is bij de voorgenomen herinrichting van het plangebied. Het natuur- en soortenbeleid is in Nederland geregeld in de Wet op de Ruimtelijke Ordening, de Natuurbeschermingswet en de Flora en faunawet. Hiermee wordt onder andere invulling gegeven aan de Europese wet- en regelgeving, zoals de Vogel- en Habitatrichtlijn.

2.2 Vogelrichtlijn

De Vogelrichtlijn (Richtlijn 79/409/EEG) richt zich op de bescherming van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten en in het bijzonder op de leefgebieden van bedreigde en kwetsbare vogelsoorten. In de richtlijn worden nadere regels gesteld aan de bescherming, het beheer en de regulering van vogelsoorten. Een aantal gebieden is hierbij aangewezen als speciale beschermingszone. Deze gebieden maken onderdeel uit van Natura 2000, het ecologische netwerk van natuurgebieden in Europa. Voor beschermde vogelsoorten kan geen ontheffing worden aangevraagd voor uitvoering van werkzaamheden.

2.3 Habitatrichtlijn

De Habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG) richt zich op de instandhouding van natuurlijke habitats, habitats van soorten en de bescherming van plant- en diersoorten, met uitzondering van vogels. In bijlage I van deze richtlijn worden speciale beschermingszones aangewezen voor kwetsbare, bedreigde of zeldzame habitattypen. Bijlage II vermeldt de kwetsbare, bedreigde of zeldzame dier- en plantensoorten die beschermd moeten worden door speciale beschermingszones aan te wijzen. Bijlage IV vermeldt in het wild voorkomende kwetsbare, bedreigde of zeldzame dier- en plantensoorten die strikt beschermd moeten worden.

2.4 Flora- en faunawet

De Habitat- en Vogelrichtlijn zijn geïmplementeerd in de Flora- en faunawet (Stb. 1998, 402), die op 1 april 2002 in werking is getreden. Deze wet bundelt onder meer de bepalingen over soortenbescherming die voorheen in verschillende wetten waren opgenomen, namelijk de Vogelwet 1936, de Jachtwet, de Natuurbeschermingswet, de Nuttige Dierenwet 1914 en de Wet bedreigde uitheemse dier- en plantensoorten. De Flora- en faunawet richt zich op de bescherming van circa 500 plant- en diersoorten. Het gaat hierbij om alle inheemse zoogdieren (uitgezonderd bruine rat, zwarte rat en huismuis), alle inheemse vogelsoorten, alle amfibieën en reptielen, een aantal vissen en enkele bij AMvB (Stb. 523, 2000) speciaal aangewezen plant- en diersoorten. Uitgangspunt van de wet is het 'nee, tenzij'- beginsel. Slechts voor een beperkt aantal handelingen kan op basis van artikel 75 van de Flora- en faunawet ontheffing worden verleend van de verboden uit artikel 8 t/m 18 van de wet (voor zover hiervoor niet reeds op basis van een ander artikel vrijstelling of ontheffing kan worden verleend). Voorwaarde daarbij is dat met de voorgenomen activiteit geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.

Kort gezegd worden de onder de Flora- en faunawet beschermde plant- en diersoorten in drie categorieën opgedeeld, met elk een ander regime wat betreft ontheffingen:

- algemene soorten (FF1);
- overige soorten (FF2);
- streng beschermde soorten (FF3).

De categorie 'algemene soorten' –zoals mol en konijn - is voor de meeste activiteiten vrijgesteld voor een ontheffingsaanvraag.

De categorie 'overige soorten' is eveneens voor de meeste activiteiten vrijgesteld voor een ontheffingsaanvraag, mits die activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) goedgekeurde gedragscode. In zo'n code geeft een sector zelf aan welke gedragslijnen men volgt om het schaden van beschermde soorten zo veel mogelijk te voorkomen, bijvoorbeeld: altijd eerst inventariseren waar de soorten precies voorkomen en daar met de werkzaamheden rekening mee houden, bijvoorbeeld door een hol af te schermen of de standplaats van planten aan te geven. Omdat de bouwsector nog niet beschikt over een goedgekeurde gedragscode, moet er bij ruimtelijke ingrepen voor eventueel voorkomende verblijfplaatsen van beschermde soorten van de categorie overige soorten een ontheffing worden aangevraagd. Daarbij kan worden volstaan met een zogenaamde lichte toetsing. Dat houdt in dat de voorgenomen maatregelen 'geen afbreuk doen aan gunstige staat van instandhouding van de soort'.

De categorie 'streng beschermde soorten' omvat de soorten die worden genoemd in bijlage 4 van de Habitatrictlijn of bijlage 1 van AMvB artikel 75 van de Flora- en faunawet. Voor de categorie 'streng beschermde soorten' wordt slechts in een beperkt aantal situaties een vrijstelling verleend. Voor ruimtelijke ontwikkelingen geldt géén vrijstelling en moet dus altijd een ontheffing worden aangevraagd. Een ontheffingsaanvraag voor streng beschermde soorten wordt getoetst aan drie criteria (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2005):

- 1) er wordt geen afbreuk gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort
- 2) er is geen goed alternatief
- 3) de activiteit past binnen een van de hierna genoemde belangen:
 - Onderzoek en onderwijs;
 - Repopulatie en herintroductie;
 - Bescherming van flora en fauna;
 - Veiligheid van het luchtverkeer;
 - Volksgezondheid of openbare veiligheid;
 - Dwingende redenen van openbaar belang;
 - Voorkomen van ernstige schade aan vormen van eigendom;
 - Belangrijke overlast veroorzaakt door dieren;
 - Uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud in de landbouw en bosbouw;
 - Bestendig gebruik;
 - Uitvoering in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

Deze drie criteria vormen de zg. uitgebreide toets en aan alle drie moet worden voldaan. Als het gaat om een ontheffingsaanvraag in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling en het gaat om streng beschermde soorten en/of vogels, dan wordt extra getoetst op een vierde criterium:

- 4) de werkzaamheden moeten zodanig uitgevoerd worden dat er sprake is van 'zorgvuldig handelen'

Voor ruimtelijke maatregelen kan men ten aanzien van streng beschermde soorten uit Bijlage IV van de Habitatrictlijn ontheffing krijgen op grond van belangen die zijn opgenomen in de Habitatrictlijn. Dat zijn:

- Bescherming van flora en fauna
- Volksgezondheid of openbare veiligheid
- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Voor ruimtelijke maatregelen kan men ten aanzien van vogels ontheffing krijgen op grond van belangen die zijn opgenomen in de Vogelrichtlijn. Dat zijn:

- Bescherming van flora en fauna
- Veiligheid van het luchtverkeer
- Volksgezondheid of openbare veiligheid

2.5 Natuurbeschermingswet

Op 1 oktober 2005 is de nieuwe Natuurbeschermingswet in werking getreden, waarmee Nederland de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn volledig in nationale wetgeving heeft verankerd. Alle lidstaten van de Europese Unie wijzen beschermde natuurgebieden aan die waardevol zijn voor het behoud van biodiversiteit in Europa. Deze gebieden vormen een samenhangend netwerk van natuurgebieden: Natura 2000. De Natuurbeschermingswet regelt de aanwijzing en bescherming van deze Natura 2000-gebieden.

Nederland heeft sinds 1967 een Natuurbeschermingswet. Deze wet maakte het onder andere mogelijk om gebieden aan te wijzen als Beschermde en Staatsnatuurmonumenten en ze zo te beschermen. Omdat de Natuurbeschermingswet 1967 niet aan alle verplichtingen voldeed die in internationale verdragen en Europese verordeningen aan de bescherming van gebieden en soorten worden gesteld, is een nieuwe Natuurbeschermingswet tot stand gekomen, de Natuurbeschermingswet 1998. In deze gewijzigde Natuurbeschermingswet zijn de beschermingsregimes van Natura 2000 gebieden en beschermde natuurmonumenten op elkaar afgestemd. Samen met de Flora- en faunawet uit 2002 zijn daarmee de regels voor soorten- en gebiedsbescherming in Nederland duidelijk.

Nederland zal aan de hand van een vergunningenstelsel de zorgvuldige afweging maken rond projecten die gevolgen kunnen hebben voor Natura 2000-gebieden. Deze vergunningen worden verleend door de provincies of door de minister van LNV. Daarnaast zal Nederland in de komende jaren voor alle gebieden die samen Natura 2000 vormen, beheersplannen opstellen. Deze beheersplannen maken duidelijk welke activiteiten wel en niet mogelijk zijn in en om die gebieden.

Noordoostelijk deel onderzoeksgebied (het oranje vlak in figuur 3.2)

Het onderzoeksgebied bestaat uit twee gebieden. Het noordoostelijke gebied is deels met bos begroeid en bevat redelijk veel struikheide. Daarnaast groeien hier planten als grove den, Amerikaanse vogelkers, pijpenstrootje, bochtige smele, tamme kastanje, brem, hengel, ruwe berk, schapenzuring, blauwe bosbes, reigersbek, nagelkruid, breedbladige wespenorchis, hulst, vlasbekje, stijf havikskruid, een zegge soort (niet bloeiend tijdens het veldbezoek en daarom niet nader gedetermineerd) en vogelpootje. Aan de zuidzijde grenst dit gebied aan een paardenwei. Aan deze zijde van het onderzoeksgebied bevindt zich grasland, met soorten als braam, paardenbloem, veldzuring, biggenkruid, schapengras, klein streepzaad, ridderzuring, muizenootje, zwarte nachtschade, duizendblad, melganzevoet, brede weegbree, smalle weegbree en klein kruiskruid.

De noord- en oostzijde van dit deel van het onderzoeksgebied liggen op een helling. De noordzijde ligt op een op het zuiden gerichte helling en bevat stukken met goed ontwikkelde droge heide. Op de noordgrens bevindt zich een rij eiken die in het verre verleden als hakhout zijn beheerd.

Het oostelijk deel ligt naast een fietspad, waarlangs (in het onderzoeksgebied) brede wespenorchis, sneeuwbes, fluitenkruid, aalbes, zwaluwtong, ruig klokje, dagkoekoeksbloem, gele dovenetel (bontbladige tuinvariant), grote klis, stijf havikskruid, stijve klaverzuring en echte guldenroede groeien.

Foto 3.3. Helling in het noordoostelijk deel van het onderzoeksgebied

Zuidwestelijk deel onderzoeksgebied

Het zuidwestelijk deel van het onderzoeksgebied bestaat grotendeels uit weilanden en graslanden, met verspreid staande struiken en bomen. Omdat Aeres Milieu/Faunaconsult geen toestemming had om het eigendom van Gerritsen Projectrealisatie B.V. te betreden, is dit deel van het onderzoeksgebied niet bezocht (het paarse vlak in figuur 3.2).

Foto 3.4. Deel van het onderzoeksgebied dat in eigendom is van de gemeente

Het deel van het onderzoeksgebied dat in eigendom is van de gemeente (het gele vlak in figuur 3.2 en foto 3.4) bestaat uit grasland op een grotendeels op het noorden geëxponeerde helling. Hierin groeien soorten als wouw, kleine leeuwenklauw, gestreepte witbol, boerenwormkruid, zomereik, kruldistel, smalle weegbree, veldzuring, zandblauwtje, duizendblad, gewoon biggenkruid, brem, Jacobs kruiskruid, Sint Janskruid, melganzevoet, bijvoet, knoopkruid, kropaar, wilde peen, zachte ooievaarsbek, tweestijlige meidoorn, hondsdrif, smeewortel, grote brandnetel, kamille, rapunzelklokje, appel (laagstam), rolklaver, Jacobskruiskruid, klein streepzaad, paardenbloem, knopkruid, varkensgras, straatgras, vertakte leeuwentand, rode klaver, hazenpootje, bottelroos, sleedoorn, perzikkruid, vogelpootje, grijskruid, paarse dovenetel, zandraket, tormentil, stippelganzevoet en kleine varkenskers.

Het deel van het onderzoeksgebied dat in eigendom is van de heer en mevrouw Seegers (het groene vlak in figuur 3.2) is in gebruik als groentetuin. Hierin bevinden zich bomen en struiken als es, kardinaalsmuts, moerbeik en sering. Wilde planten zijn hier nauwelijks aanwezig. Wel staat er hartgespan.

Het deel van het onderzoeksgebied dat in eigendom is van Essers (het blauwe vlak in figuur 3.2) is ingericht als bamboetuin en folievijver. Wilde planten zijn hier niet of nauwelijks aanwezig.

Het deel van het onderzoeksgebied dat in eigendom is van de familie Jansen (het rode vlak in figuur 3.2) is in gebruik als weiland dat wordt begraasd door een kudde schapen. Tijdens het veldbezoek was het gras in deze schapenwei zeer kort afgevreten. Een deel van de wei stond tijdens het veldbezoek onder water, hier domineerde pitrus. Andere in dit deel van het onderzoeksgebied waargenomen planten zijn grote brandnetel, stalkaars, vingerhoedskruid, kleine brandnetel, speerdistel en moerasdroogbloem.

3.2 Veldinventarisatie

Op 3 september 2010 zijn de delen van het onderzoeksgebied die mochten worden betreden, bezocht voor een quickscan. Daarbij werden de aanwezige biotopen beoordeeld op hun geschiktheid als habitat voor beschermde dierv- en plantensoorten.

Tevens werd er gezocht naar (tekenen van aanwezigheid van) beschermde planten, zoogdieren, vogels, reptielen en amfibieën. Met betrekking tot zoogdieren werd speciaal gelet op pootafdrukken, krabsporen, wissels, uitwerpselen, haren, graafsporen, holen, en potentieel geschikte verblijfplaatsen.

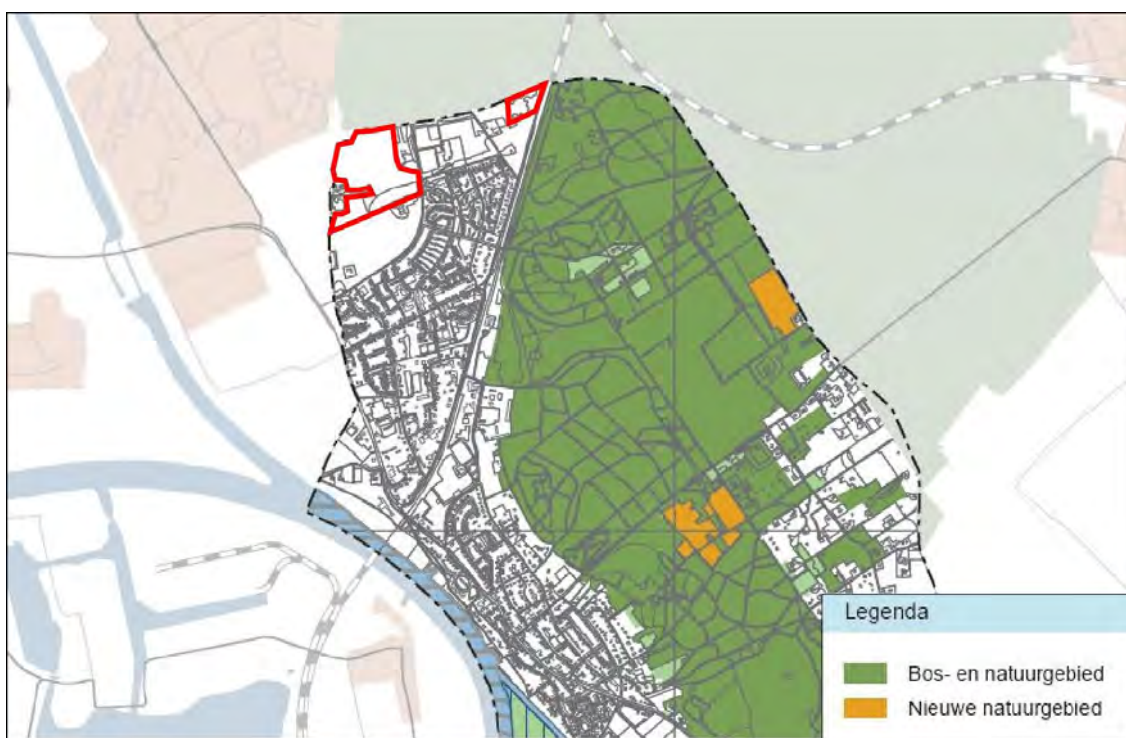
Aan de hand van relevante (verspreidings)literatuur (Bijlsma et al., 2001; Bos et al., 2006; Broekhuizen et al., 1992; Limpens et al., 1997; RAVON, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007 en 2010; Van Roomen et al., 2000 en SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002) is vervolgens ingeschat welke beschermde soorten mogelijk in het onderzoeksgebied voorkomen.

Alle tijdens het veldbezoek aangetroffen wilde planten zijn geïnventariseerd.

4. RESULTATEN INVENTARISATIE

4.1 Resultaten beleidsinventarisatie

Het onderzoeksgebied bevindt zich buiten de Limburgse EHS (Ecologische HoofdStructuur; zie figuur 4.1). Aan de noordzijde grenst het onderzoeksgebied aan de Gelderse EHS (categorie Natuur). Het onderzoeksgebied maakt geen deel uit van een Natura 2000 gebied of beschermd natuurmonument.

Figuur 4.1. Ligging van het onderzoeksgebied (rood omlijnd) ten opzichte van de EHS

4.2 Resultaten veldinventarisatie

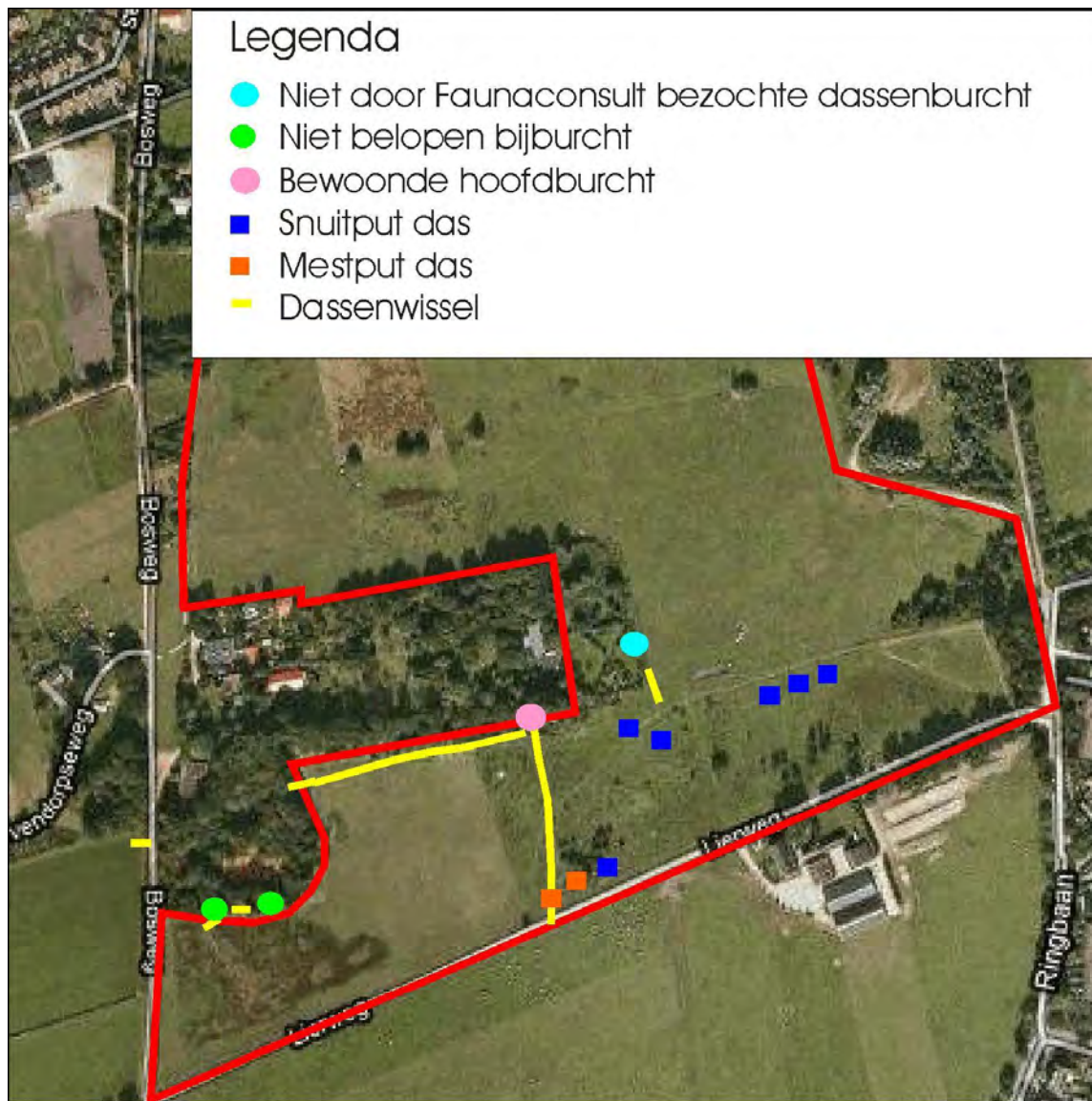
Zoogdieren

Das en boom beschrijft het voorkomen van een goed bewoonde dassenburcht en twee bijburchten van de das in het onderzoeksgebied in 1998 (Klein Douwel, 1998). Tijdens het veldbezoek werden twee van de drie door Das en boom beschreven burchtlocaties bezocht (de derde is niet bezocht, omdat Aeres Milieu/Faunaconsult geen toestemming had om het terrein te betreden). Van de twee bezochte burchtlocaties werd er één in het geheel niet meer aangetroffen en bleek er één niet meer permanent te worden bewoond: deze burcht bevatte nog twee niet belopen pijpen. Uit het feit dat beide pijpen een goed belopen wissel bevatten, blijkt dat dassen deze burchtlocatie wel nog regelmatig bezoeken. Gezien het aantal pijpen kunnen we hier spreken van een bijburcht.

Daarnaast werden er tijdens het veldbezoek twee niet eerder door Das en Boom aangetroffen dassenburchten gevonden. Eén daarvan bestond uit acht pijpen, waarvan er vier goed waren belopen. Eén van de ze pijpen bevatte vers aangesleept nestmateriaal en alle acht pijpen stonden, middels goed belopen dassenwissels, met elkaar in verbinding. Het is duidelijk dat het hier een hoofdburcht betreft.

De andere, niet eerder door Das en boom beschreven dassenburcht, betreft een bijburcht, bestaande uit twee niet belopen pijpen. De pijpen van deze bijburcht stonden middels enkele wissels in verbinding met elkaar en met de hiervoor beschreven bijburcht.

Daarnaast bevonden er zich tijdens het veldbezoek een aantal snuitputten, mestputten en wissels van de das in het onderzoeksgebied. Deze zijn in figuur 4.1 weergegeven.

Figuur 4.1. Waarnemingen met betrekking tot de das

Bomen met holten zijn in het bezochte deel van het onderzoeksgebied afwezig, zodat het voorkomen van vleermuisverblijven in bomen hier is uit te sluiten. Wel is het mogelijk dat er vaste vliegroutes van vleermuizen in het onderzoeksgebied aanwezig zijn.

Overige sporen, wissels, uitwerpselen etc. van andere zoogdieren, die behoren tot de categorieën 'streng beschermde soorten' of 'overige soorten' zijn tijdens het veldbezoek niet aangetroffen. Volgens het Natuurloket is het voorkomen van zoogdieren in het km-hok van het onderzoeksgebied slecht onderzocht, en komen er 4 strenger beschermde zoogdieren voor. Tijdens het veldbezoek werden sporen van mol en konijn waargenomen. Verder is het mogelijk dat een aantal algemeen in Nederland voorkomende zoogdiersoorten in het onderzoeksgebied voorkomt. Tabel 4.2 geeft de zoogdiersoorten die mogelijk een vaste rust- en verblijfplaats in het onderzoeksgebied hebben.

Nederlandse naam en wetenschappelijke naam	FF1	FF2	FF3
Aardmuis (<i>Microtus agrestis</i>)	X		
Bosmuis (<i>Apodemus sylvaticus</i>)	X		
Huisspitsmuis (<i>Crocidura russula</i>)	X		
Haas (<i>Lepus europeus</i>)	X		
Mol (<i>Talpa europea</i>)	X		
Veldmuis (<i>Microtus arvalis</i>)	X		
Das (<i>Meles meles</i>)			X
Egel (<i>Erinaceus europeus</i>)	X		
Ree (<i>Capreolus capreolus</i>)	X		
Konijn (<i>Oryctolagus cuniculus</i>)	X		
Rosse woelmuis (<i>Clethrionomys glareolus</i>)	X		
Watervleermuis (<i>Myotis daubentonii</i>)			X
Baardvleermuis (<i>Myotis mystacinus</i>)			X
Rosse vleermuis (<i>Nyctalus noctula</i>)			X
Gewone dwergvleermuis (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)			X
Grootoorvleermuis (<i>Plecotus auritus</i>)			X
Laatvlieger (<i>Eptesicus serotinus</i>)			X

FF1 = algemene soorten

FF2 = overige soorten

FF3 = streng beschermde soorten

Tabel 4.2. Beschermde zoogdiersoorten die mogelijk een vaste rust- en verblijfplaats in het plangebied hebben. De status van de soorten in de Flora- en faunawet is eveneens weergegeven.

Vogels

Tijdens het veldbezoek werden de volgende vogelsoorten in en rond het onderzoeksgebied waargenomen: groene specht, ekster. De weilanden en bosjes in het onderzoeksgebied bevatten binnen het broedseizoen mogelijk nesten van bijzondere vogels, dit is volgens het Natuurloket echter niet tot slecht onderzocht. Dienst Regelingen (2009b) beschouwt de nesten van een aantal vogels jaarrond als een vaste rust- en verblijfplaats (zoals bedoeld in de Flora- en faunawet). Deze soorten zijn weergegeven in tabel 4.3. Daarnaast is het waarschijnlijk dat er in het broedseizoen een groot aantal vogels broeden, waarvan het nest niet jaarrond beschermd is, maar waarvan Dienst Regelingen (2009b) een omgevingsscan eist.

Nederlandse naam en wetenschappelijke naam	FF1	FF2	FF3
Huisemus (<i>Passer domesticus</i>)			X
Boomvalk (<i>Falco subbuteo</i>)			X
Buizerd (<i>Buteo buteo</i>)			X
Havik (<i>Accipiter gentilis</i>)			X
Ransuil (<i>Asio otus</i>)			X
Sperwer (<i>Accipiter nisus</i>)			X
Steenuil (<i>Athene noctua</i>)			X

FF1 = algemene soorten

FF2 = overige soorten

FF3 = streng beschermde soorten

Tabel 4.3. Mogelijk in het onderzoeksgebied voorkomende vogels waarvan, het nest en de habitat jaarrond als een vaste rust- en verblijfplaats wordt gezien. De status van de soorten in de Flora- en faunawet is eveneens weergegeven.

Nederlandse naam en wetenschappelijke naam	FF1	FF2	FF3	Nederlandse Rode Lijst	Bron
Beemdkroon (<i>Knautia arvensis</i>)				GE	Sevink, 2004
Vogelmelk (<i>Ornithogalum umbellatum</i>)	X				Sevink, 2004
Slanke sleutelbloem (<i>Primula elatior</i>)	X				Sevink, 2004
Kleine maagdenpalm (<i>Vinca minor</i>)	X				Sevink, 2004
Steenanjer (<i>Dianthus deltoides</i>)		X		KW	Sevink, 2004
Wilde tijm (<i>Thymus serpyllum</i>)				BE	Sevink, 2004
Ruig klokje (<i>Campanula trachelium</i>)		X			veldbezoek 2010
Rapunzelklokje (<i>Apodemus sylvaticus</i>)		X		KW	veldbezoek 2010
Brede wespenorchis (<i>Epipactis helleborine</i>)	X				veldbezoek 2010
Echte guldenroede (<i>Solidago virgaurea</i>)				KW	veldbezoek 2010
Grote kaardenbol (<i>Dipsacus fullonum</i>)	X				Geraeds, 2002
Wilde marjolein (<i>Origanum vulgare</i>)		X			Geraeds, 2002
Grasklokje (<i>Campanula rotundifolia</i>)	X				Geraeds, 2002
Akkerklokje (<i>Campanula rapunculoides</i>)	X				Geraeds, 2002

FF1 = algemene soorten

FF2 = overige soorten

FF3 = streng beschermde soorten

RL = Nederlandse Rode Lijst met categorieën: ernstig bedreigd (EB); bedreigd (BE); kwetsbaar (KW) en gevoelig (GE)

Tabel 4.5. In het onderzoeksgebied waargenomen bijzondere plantensoorten. De waarnemingsbron en status van de soorten in de Flora- en faunawet is eveneens weergegeven.

Overige beschermde soorten

Reptielen werden tijdens het veldbezoek niet aangetroffen, maar daarvoor waren de weersomstandigheden ook niet geschikt. Geraeds (2002) noemt het voorkomen van de zandhagedis en de hazelworm als reptielsoorten die in het onderzoeksgebied zijn waargenomen, maar geeft niet aan waar of wanneer deze soorten zijn waargenomen. Volgens het Natuurloket is het km-hok goed onderzocht op reptielen en zijn er twee soorten waargenomen. Uit de waarnemingsoverzichten van RAVON blijkt dat in het uurhok van het plangebied in 2006 de zandhagedis en de hazelworm zijn waargenomen. Volgens Van Buggenum et al. (2009) komen beide soorten in het km-hok van het plangebied voor. De levendbarende hagedis is volgens de verschillende RAVON-jaarverslagen en volgens Van Buggenum et al. (2009) in het aangrenzende km-hok is waargenomen.

De op het zuiden geëxponeerde droge heide aan de rand van het bos in het zuidoostelijk deel van het onderzoeksgebied (oranje vlak in figuur 3.2) oogt geschikt als habitat voor de zandhagedis, de levendbarende hagedis en de hazelworm. De overige delen van het onderzoeksgebied hebben overwegend een grazige, met struweel afgewisselde begroeiing. Deze gebiedsdelen ogen dan ook geschikt als habitat voor de levendbarende hagedis en de hazelworm.

Doordat er geen permanente wateren aanwezig zijn, is het voorkomen van vissen of voortplantingswateren van amfibieën uitgesloten. Delen van het onderzoeksgebied dienen mogelijk als landhabitat van algemene amfibieënsoorten. Van de overige beschermde soorten meldt het Natuurloket dat er één rode lijst vlindersoort is waargenomen, maar geen beschermde soorten.

Nederlandse naam en wetenschappelijke naam	FF1	FF2	FF3	Nederlandse Rode Lijst
Zandhagedis (<i>Lacerta agilis</i>)			X	KW
Levendbarende hagedis (<i>Lacerta vivipara</i>)		X		
Hazelworm (<i>Anguis fragilis</i>)			X	KW
Bruine kikker (<i>Rana temporaria</i>)	X			
Gewone pad (<i>Bufo bufo</i>)	X			

FF1 = algemene soorten

FF2 = overige soorten

FF3 = streng beschermde soorten

RL = Nederlandse Rode Lijst met categorieën: ernstig bedreigd (EB); bedreigd (BE); kwetsbaar (KW) en gevoelig (GE)

Tabel 4.6. Beschermde amfibieën en reptielen die (mogelijk) een vaste rust- en verblijfplaats in het onderzoeksgebied hebben. De status van de soorten in de Flora- en faunawet is eveneens weergegeven.

Rapportage voor kilometerhok X:188 / Y:420								
Soortgroep	FF1*	FF23*	FF vogels	Hrl*	RL*	Volledigheid*	Detail*	Actualiteit*
Vaatplanten	3	1			4	goed	-	1991-2007
Mossen						niet		1997-2007
Korstmossen						niet		1992-2007
Paddestoelen (#)						slecht		1992-2007
Zoogdieren	3	4		2		slecht	51-100%	1997-2007
Broedvogels						niet		1996-2007
Watervogels			4			slecht	0%	96/97-06/07
Reptielen		2		1	2	goed	51-100%	1992-2007
Amfibieën	1					slecht		1992-2007
Vissen						niet		1992-2007
Dagvlinders					1	goed	0%	1998-2008
Nachtvlinders						niet		1980-2008
Libellen						niet		1993-2007
Sprinkhanen					0	goed		1993-2007
Overige ongewervelden					1	slecht	0%	1993-2007

Tabel 4.7. Waargenomen beschermde soorten per soortgroep (bron: www.natuurloket.nl)

5. BELANGRIJKSTE NATUURWAARDEN

5.1 *Heischrale vegetatie in het noordoostelijk deel van het onderzoeksgebied*

Het noordoostelijk deel van het onderzoeksgebied (het oranje vlak in figuur 3.2) is grotendeels begroeid met heischraal grasland, met veel jonge struikheide. Droge heide is een bijzondere biotoop die hoge natuurwaarden kan bevatten. Om die reden is droge heide in de Habitatrictlijn aangeduid als prioritair habitatype. Met name de op het zuiden geëxponeerde helling lijkt een optimale habitat te zijn voor de, in het km-hok voorkomende, zandhagedis en hazelworm. Mede vanwege de ligging tegen de bosrand, mag worden verwacht dat beide reptielsoorten in het noordoostelijk deel van het onderzoeksgebied voorkomen. De hazelworm en de zandhagedis zijn streng beschermd en beide staan vermeld op de Nederlandse Rode Lijst, in de categorie 'kwetsbaar'. Het heeft daarom de voorkeur dit gebied verder te verschrallen door maaien en afvoeren en boomopslag periodiek te verwijderen. Zeer extensieve najaarsbegrazing door paarden en landgeiten is daarnaast mogelijk. Gebruik van mest of pesticiden is uiteraard ongewenst.

Hoger op de helling, naast het fietsenpad komen een aantal bijzondere planten voor: beschermde soorten als ruig klokje en brede wespenorchis en rode lijstsoort echte guldenroede. Ruig klokje is een bosplant die van nature in heuvelgebieden in Noord-Limburg voorkomt (Weeda et al., 2003). Ondanks het voorkomen van verwilderde tuinplanten (als sneeuwbes en bontbladige gele dovenetel) naast het fietspad, is het toch aannemelijk dat de aangetroffen ruige klokjes hier van nature voorkomen. Bij het beheer van de bermen naast het fietspad dient bij voorkeur rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van bijzondere soorten. Maaien en afvoeren in het late najaar (oktober) en het achterwege laten van herbiciden zijn daarbij het uitgangspunt. Herbicidegebruik is uiteraard ongewenst.

5.2 *Gras- en weilanden in het zuidwestelijk deel onderzoeksgebied*

Het zuidwestelijk deel van het onderzoeksgebied bestaat grotendeels uit weilanden en graslanden, met verspreid staande struiken en bomen (paarse, gele en rode vlakken in figuur 3.2). Uit de vele wissels, mest- en snuitputten en belopen pijpen (zie figuur 4.1) blijkt dat de aanwezige dassenburcht fungeert als hoofdburcht.

Dassen zijn zeer honkvast: burchten worden doorgaans tientallen jaren achtereen bewoond en ook oude verlaten burchten worden vaak weer opnieuw in gebruik genomen. Het gebied rond de hoofdburcht en rond de niet meer bewoonde (maar wel nog regelmatig bezochte) bijburchten dient daarom als leefgebied voor de das te worden behouden.

De status van de door Das en boom beschreven dassenburcht in het gebied van Gerritsen Projectrealisatie B.V. (lichtblauwe cirkel in figuur 4.1) was in 2004 al niet duidelijk. Sevink (2004) adviseerde daarom deze burcht nader te onderzoeken op het gebruik door dassen. Aeres Milieu/Faunaconsult mocht hier echter niet komen en was daardoor niet in staat de burchtlocatie te onderzoeken. Gezien de aanwezigheid van dassen op korte afstand van deze locatie, is het echter goed mogelijk dat de burcht nu bewoond is. Vanwege de honkvastheid van de das heeft deze burchtlocatie hoe dan ook waarschijnlijk een grote waarde voor de das.

Volgens Lange et al. (1994) varieert de grootte van een dassenleefgebied van 30 tot 400 ha en is een gemiddeld leefgebied 100 ha groot. Op arme zandgronden beslaat het benodigde leefgebied minstens 200 ha (Dassenberaad Gelderland, 1989). De paarse, gele en rode vlakken in figuur 3.2 zijn nu als grasland of weiland met verspreid staande bomen en struiken ingericht. Deze gebieden vormen een geschikt leefgebied voor de das en hebben een oppervlakte van hooguit 40 ha. Omdat de buiten het onderzoeksgebied gelegen weilanden weinig tot geen dekking bieden, zijn ze minder geschikt als foerageergebied voor de das. Uitgaande van een minimale habitatgrootte van 50 tot 100 ha, is er nu dus net genoeg foerageergebied aanwezig voor de aanwezige dassen. Het verdient daarom de aanbeveling de paarse, gele en rode vlakken in figuur 3.2 als dassenhabitat te behouden en te beheren.

De floristische waarde van de bezochte percelen in het zuidwestelijk deel van het onderzoeksgebied lijken niet erg hoog te zijn. Van de in het gebied in het verleden waargenomen bijzondere plantensoorten (tabel 4.5) is alleen rapunzelklokje aangetroffen. Wellicht komen een aantal van de bijzondere plantensoorten voor in het eigendom van Gerritsen Projectrealisatie B.V. (paarse vlak in figuur 3.2). De zuidwestelijk delen van het onderzoeksgebied ogen geschikt als leefgebied van de volgende, in het verleden waargenomen, vogelsoorten waarvan het nest en de leefomgeving jaarrond zijn beschermd: boomvalk, buizerd, havik, ransuil, steenuil en sperwer. Ook ogen deze gebiedsdelen geschikt als leefgebied van boombewonende vleermuizen en de in de nabijheid waargenomen streng beschermde hazelworm. Vanuit de Flora- en faunawet is het noodzakelijk rekening te houden met het eventuele voorkomen van deze soorten:

- De nu aanwezige weilanden en graslanden moeten worden behouden.
- Gebruik van bestrijdingsmiddelen dient achterwege te blijven, evenals het gebruik van kunstmest en mestinjectie van dierlijke mest.

5.3 *Kunstmatig ingerichte delen van het onderzoeksgebied*

De in figuur 3.2 blauw en lichtgroen aangeduide percelen zijn ingericht (resp. als bamboetuin en als moestuin). Deze percelen hebben momenteel geen waarde als leefgebied voor bijzondere soorten. Bewoning van het blauw aangeduide perceel is echter ongewenst vanwege de nabijheid van de hoofdburcht van de das.

6. CONSEQUENTIES VANUIT DE WET- EN REGELGEVING

6.1 Flora- en faunawet

Beschermde dieren uit de categorie 'algemene soorten': vrijstelling

Voor het vernietigen van holen etc. en verstoren van beschermde zoogdieren van de categorie 'algemene soorten' voor ruimtelijke ingrepen, bestaat een vrijstelling op grond van 'AMvB artikel 75' van de Flora- en faunawet (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2005). Bij de verdere planvorming hoeft daarom met het eventuele voorkomen van deze soorten geen rekening te worden gehouden.

Vleermuizen: geen kap van lijnvormige elementen of holle bomen zonder aanvullend onderzoek

Momenteel is niet duidelijk welke functie het onderzoeksgebied heeft voor vleermuizen. In de door Faunaconsult bezochte gebiedsdelen zijn geen holle bomen of gebouwen aangetroffen, die als dagrustverblijf of kolonieverblijf kunnen dienen. Mogelijk komen dergelijke vleermuisverblijven wel voor in het eigendom van Gerritsen Projectrealisatie B.V. (paarse vlak in figuur 3.2).

De lijnvormige beplantingen (bomen en struiken) in het hele onderzoeksgebied dienen mogelijk als vaste vliegroute voor vleermuizen. Zo lang er geen vleermuisonderzoek heeft plaatsgehad, dienen dergelijke lijnvormige beplantingen en holle bomen te worden behouden.

Vogelsoorten waarvan het nest jaarrond is beschermd: behoud van nesten en foerageergebied

In het onderzoeksgebied broeden mogelijk vogelsoorten waarvan het nest en de daarom gelegen habitat jaarrond zijn beschermd (zie tabel 4.3). Om delen van het onderzoeksgebied te mogen herinrichten, is het nodig het voorkomen van jaarrond beschermde vogelnesten in kaart te brengen volgens (Van Dijk, 2004). Vervolgens dient het voortbestaan van vogelterritoria van vogels met een jaarrond beschermde nest te worden gewaarborgd (Dienst Regelingen, 2009a, b en c). Dit houdt in dat voor deze soorten voldoende nestgelegenheid en foerageergebied binnen het aangetroffen territorium moet worden gewaarborgd.

Noordoostelijk deel onderzoeksgebied: beheren voor hazelworm en zandhagedis

De hazelworm en de zandhagedis komen vermoedelijk voor in het noordoostelijk deel van het onderzoeksgebied (het oranje vlak in figuur 3.2). Beide soorten zijn streng beschermd onder de Flora- en faunawet. Vanuit de Flora- en faunawet wet wordt het leefgebied van beide soorten gezien als een beschermde vaste rust- en verblijfplaats. Het is verplicht dit leefgebied te behouden. Hiertoe kan het best worden gekozen voor verdere verschralling, door maaien en afvoeren en boomopslag periodiek te verwijderen. Zeer extensieve najaarsbegrazing door paarden en landgeiten is daarnaast mogelijk. Gebruik van mest of pesticiden is hier uiteraard ongewenst.

Gras- en weilanden in het zuidwestelijk deel onderzoeksgebied: behouden en aangepast beheer

De in het zuidwestelijk deel van het onderzoeksgebied voorkomende weilanden en graslanden, met verspreid staande struiken en bomen (paarse, gele en rode vlakken in figuur 3.2) zijn essentieel voor het voortbestaan van de aanwezige dassen. Waarschijnlijk is er net voldoende habitat voor de das aanwezig. Omdat de das en zijn leefgebied in de Flora- en faunawet streng zijn beschermd, is het noodzakelijk dit gebied als zodanig te behouden. Vanwege het voorkomen van de das, dienen deze percelen als dassenhabitat te worden beheerd. Dit houdt in dat er geen pesticiden mogen worden gebruikt en dat het huidige graasbeheer bij voorkeur wordt voortgezet.

Ook de mogelijk in het zuidwestelijk deel van het onderzoeksgebied voorkomende streng beschermde hazelworm, en de in tabel 4.3 genoemde vogelsoorten (waarvan het nest jaarrond is beschermd) gedijen onder het hierboven voorgestelde beheer. Voor de hazelworm en de mogelijk voorkomende bijzondere plantensoorten in het eigendom van Gerritsen Projectrealisatie B.V. (paarse vlak in figuur 3.2), is het gebruik van mestinjectie ongewenst.

Bewoning van het in figuur 3.2 blauw aangeduide gebied is ongewenst vanwege de nabijheid van de hoofdburcht van de das.

6.2 *Overige regelgeving*

Omdat het onderzoeksgebied geen deel uitmaakt van de EHS, van een Natura 2000 gebied, of van een beschermd natuurmonument, zijn er vanuit de verdere planvorming geen beperkingen vanuit de Natuurbeschermingswet.

Literatuur

- Bijlsma, R.G., F. Hustings en K.C.J. Camphuysen. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- Bos, F., M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff. 2006. De dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden; European Invertebrate Survey, Leiden.
- Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk en J.B.M. Thissen (red.). 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. KNNV, Utrecht.
- Buggenum, H.J.M. van, R.P.G. Geraeds en A.J.W. Lenders (red.). 2009. Herpetofauna van Limburg. Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in de periode 1980-2008. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- Dassenberaad voor de Provincie Gelderland. 1989. Dassennota voor de Provincie Gelderland. Beleid, verspreiding, knelpunten en oplossingen.
- Dienst Regelingen. 2009a. Wijziging beoordeling ontheffing Flora- en faunawet bij ruimtelijke ingrepen. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit.
- Dienst Regelingen. 2009b. Bijlage aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten. Ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit.
- Dienst Regelingen. 2009c. Uitleg Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet.
- Dijk, A.J. van. 2004. Handleiding Broedvogel Monitoring Project. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Geraeds, R. 2002. Landschapsecologische visie Molenhoek. Grontmij, Roermond.
- Klein Douwel, C. 1998. Brief van 19 oktober 1998 aan B&W van de Gemeente Mook en Middelaar met als onderwerp: Dassenburcht 'Op de lier'. Ondertekend door C. Klein Douwel, toenmalige secretaris van Das en Boom. Vereniging Das en Boom, Beek-Ubbergen
- Lange, R., P. Twisk, A. van Winden en A. van Diepenbeek. 1994. Zoogdieren van West-Europa. KNNV uitgeverij, Utrecht.
- Limpens, H.G.J.A., K. Mosterd en W. Bongers. 1997. Atlas van de Nederlandse vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2005-A. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten! Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2005-B. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- RAVON. 2001. Waarnemingsoverzichten. RAVON 4: 61-76.
- RAVON, 2003. Waarnemingenoverzicht 2001. RAVON, 5: 47-64.
- RAVON, 2004. Waarnemingenoverzicht 2002. RAVON, 6: 33-48.
- RAVON, 2006. Waarnemingenoverzicht 2005. RAVON, 24: 46-64.
- RAVON, 2007. Waarnemingenoverzicht 2006. RAVON, 27: 46-64.
- RAVON, 2010. Waarnemingenoverzicht 2007 en 2008. RAVON, 34: 61-80.
- Roomen, van, M.W.J., A. Boele, M.J.T van der Weide, E.A.J. van Winden en D. Zoetebier. 2000. Belangrijke vogelgebieden in Nederland, 1993-97. Actueel overzicht van Europese vogelwaarden in aangewezen en aan te wijzen speciale beschermingszones en andere belangrijke gebieden. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Sevink, J. 2004. Natuur en Landschap van 'de Kuil' en haar omgeving (Molenhoek, Gemeente Mook en Middelaar). Rapport in opdracht van OVOM BV te Oosterbeek. Institute for Biodiversity and Ecosystem Dynamics, Amsterdam.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland. 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. Nederlandse fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij en European Invertebrate Survey Nederland, Leiden.